

([Време](#) , 22. 9. 2011)

Америчке дипломатске депеше из Хага, које су у јавност процуреле посредством Викиликса, пружају нове доказе за старе тврдње да је у Хашком трибуналу све конце, све време, вукао Вашингтон. Увид у шифроване телеграме Клифорда Собела, који је од 2001. до 2005 био амерички амбасадор у Хагу, показује да је Америка, када је Трибунал посредни, била чаробњак који се крио иза застора и вешто управљао представом.

Није реч само о томе да су водеће личности Трибунала виделе Американце као појединачно најмоћнију земљу у сложеној структури светске организације па су се зато бориле за наклоност функционера те земље у међусобним споровима. Америчка амбасада је била та којој су председник суда и тужиоци, али и нижи службеници, подносили редовне и детаљне извештаје, и од које су очекивали савете, упутства и решења за међусобне задевице.

Хашки трибунал су основале Уједињене нације, али прави газда Трибунала била је америчка држава. Ако би избио неспоразум међу водећим играчима, Американци су били ти од којих је тражена интервенција и очекивано решење, баш као од класичног послодавца у најамном односу.

Приликом ишчитавања депеша које се тичу суђења Милошевићу, најпре упадају у очи редовност, исцрпност, поклањање пажње детаљима. Извештаји амбасадора Собела

Пише: Љиљана Смајловић
четвртак, 22 септембар 2011 12:08

далеко су детаљнији и опширнији од оних који се у то време појављују у светским медијима, укључујући српску штампу. Упечатљиво је, међутим, да се поруке америчког амбасадора не разликују превише од закључака српских извештача из Хага, који су у оно време били под жестокиим притиском невладиног сектора у Србији, који их је оптуживао да су превише импресионирани Милошевићевим држањем у Хагу, односно његовом вештином у унакрсном испитивању.

АМБАСАДОР И НЕВЛАДИН СЕКТОР: Ево шта о тим вештинама каже амерички амбасадор Собел у депеши од 14. новембра 2003. године, после сведочења лорда Дејвида Овена (који се у хашкој судници појавио као сведок суда, а не тужилаштва, јер је сматрао да је то прикладније његовој улози међународног посредника): "Милошевић и Овен успоставили су учтив однос пун поштовања током унакрсног испитивања. Милошевић је био сабран и ефикасан, вешто наводећи сведока да похвали његову улогу 'миротворца' на Балкану. Штавише, Овен је Милошевићу повремено упућивао оправдања и похвале чак и када га Милошевић на то није наводио."

У коментару на крају исте депеше, Собел је закључио: "Током судског суочавања са Дејвидом Овеном, Милошевић је демонстрирао усредсређеност и борбеност који се слажу са опсервацијама Милошевићевих редовних гледалаца (из редова особља амбасаде) да потоњи посебно ужива у унакрсном испитивању оних које сматра себи једнакима. Његово жустро, полетно унакрсно испитивање изнело је на светло дана сложену природу Овенових гледишта, која заправо и нису била корисна Тужилаштву. У том смислу, оптужени има право да овог сведока уброји у своје успехе."

На тај део наше медијске и политичке историје, у међувремену, пао је заборав, али није згорег сетити се да су и мањи комплименти од ових српске извештаче из Хага својевремено излагали жестокиим поругама и увредама оног дела цивилног сектора који је био ангажован у писању хашких оптужница, посредно или непосредно. Тако је "Време" 2002. године уступило простор Наташи Кандић и Лазару Стојановићу, незадовољним што српски новинари нису у извештајима из суднице Милошевићевог шефа Државне безбедности Радета Марковића назвали лажовом када је тврдио да није знао да су остаци убијених Албанаца сакривени у гробницама на терену САЈ, чији је он шеф био. Захтев да новинари у извештајима из суднице коментаришу помањкање истинољубивости сведока гарниран је увредама: извештавање из Хага названо је "лавежом" и "производњом лажи и фалсификата", а извештачи "апологетским хором" и "завртњима у пропагандној машини", а затим и "ђавољим савезницима". Треба разумети контекст у ком се то одвијало: Милошевић је тих дана бесомучно утеривао у лаж албанске сведоке који су порицали и само постојање Ослободилачке војске Косова у време НАТО бомбардовања, а поготово да је ОВК нападала српску полицију или починила било који злочин у месецима који су претходили бомбардовању. Наташа

Пише: Љиљана Смајловић
четвртак, 22 септембар 2011 12:08

Кандић је била огорчена што "Милошевић цинично и безобразно користи судски поступак да жртвама у лице говори да лажу, што је ситна огавна фарса за локалну употребу у овој све ужој Србији... " Било је то, подсетимо читаоца, у време када је Милошевић несрећног Агима Зећирија ухватио како прво тврди да у селу није било ОВК, да би затим признао да је његово село "хранило и облачило три стотине бораца ОВК", или сведокињу из Избице да тврди како јој је муж, борац ОВК, погинуо "као цивил", или Фехима Ељшанија како каже да је из политичких разлога, као Албанац добио отказ, да би се онда испоставило да је 1991. године отишао у пуну пензију.

Није Милошевићева вештина у унакрсном испитивању сведока, међутим, доводила до очајања западне посматраче суђења, већ нешто много важније: његова контрола, односно доминација над целином хашког суђења. Првог новембра 2004. године Собел обавештава Вашингтон да је опет дошло до обрта на суђењу: апелационо веће, са председником суда Теодором Мероном на челу, одлучило је да је судско веће које је Милошевићу одузело право да сам себе брани у процесу направило "фундаменталну правну грешку" у ограничавању његовог права на одбрану, а наметнути браниоци Стивен Кеј и Џилијан Хигинс затражили су да их Трибунал ослободи обавезе да Милошевића бране против његове воље. У моменту када Собел извештава Стејт департмент, још није сасвим јасно како ће се суђење наставити, али амерички амбасадор своју анализу новонастале ситуације завршава наизглед резигнираном опаском: "Као што је то био случај највећим делом суђења, Милошевић је и даље тај који управља процесом и који ће одредити његов даљњи ток."

"КО УПРАВЉА ОВИМ СУДОМ": За америчку амбасаду је то, с једне стране, био незадовољавајући и разочаравајући исход велике битке за контролу суднице (једна од Собелових претходних депеша била је насловљена "Ко управља овим судом", што је у часу дебате око Милошевићевог права да сам себе брани узрујано током процеса узвикнуо незадовољни Џефри Најс: "Ко управља овим судом, судије или оптужени?"). Тужилаштво је годинама водило бесомучну битку да се Милошевићу одузме право да се сам брани, и кроз Собелове депеше уочљиво је америчко навијање за такав исход спора око интерпретације Милошевићевих права у судници. Из бројних депеша које се исцрпно баве правним аспектима аргумената "за" и "против" Милошевићеве самоодбране, јасно је да амбасада неколико година пре Милошевићеве изненадне смрти у марту 2006. антиципира да ће се његово здравље драматично погоршати и жури се да предухитри опцију да се суђење оконча пре пресуде. У другој половини 2004, наиме, суд

Пише: Љиљана Смајловић
четвртак, 22 септембар 2011 12:08

Милошевићу намеће британске браниоце, а Џефри Најс се жарко нада да ће се суђење можда брзо и напрасно окончати, што би се по свој прилици и десило да судска одлука није ускоро измењена интервенцијом апелационог већа. (Милошевићеви сведоци, наиме, нису пристајали да сведоче, тако да је суђење врло брзо доспело у озбиљну кризу.) Собел је претходно у депешама континуирано извештавао амбасаду да је само питање дана када ће Милошевићево здравље "неминовно да крене низбрдо". Радио је то чак и у време када је Џефри Најс јавно оптуживао Милошевића да срчане тегобе тобож наручује када лоше прође у судару са каквим тешким сведоком у судници.

Истовремено, упадљиво је да Собел прижељкивање брзог окончања процеса, којим више неће управљати оптужени, не претпоставља потреби да суђење задржи легитимност. Амбасади је више него Џефрију Најсу стало да процес у очима јавности не изгуби на правичности. Постоји стварна, а не фингирана америчка брига за перцепцију суђења. И Собел би, додуше, волео да се ствар брзо приведе крају, али не по цену губитка легитимитета Хашког трибунала: зато су његове депеше у знаку бриге да ће се процес хаотично "распасти", да праве одбране неће бити и да ће се то видети као из авиона. Идеално би било да Милошевић не говори у судници и да не испитује сведоке, већ да то чини Стивен Кеј, али тако да Милошевић на такав ток суђења макар и делимично пристане. Без Милошевићевог пристанка такав исход није могућ, и Собел то у потпуности разуме. Зато је за њега одлука о враћању права одбране Милошевићу делимично добра, мада отвара многе нове неизвесности.

ТУЖИЛАШТВО И ОДБРАНА: Уочи одлуке, он овако извештава Вашингтон: "Мерон каже да му је жалба на одлуку о наметању адвоката одбране најтежа одлука у читавом хашком мандату. Ако његово веће промени одлуку, онда ће суђење сигурно опет постати таоцем Милошевићевог непоузданог здравља. Ако не промени одлуку, онда је исто тако сигурно да Милошевић неће учествовати у суђењу и да ће остати без праве одбране. Улог је висок: већ пољуљана оставштина овог суђења директно зависи од тога хоће ли посматрачи процес сматрати легитимним, хоће ли рећи да су поштовани високи критеријуми правичности у односу на оптуженог и хоће ли пружити убедљиву основу за закључак о томе да ли је Тужилаштво своју оптужницу доказало ван разумне сумње (*beyond a reasonable doubt*

t
) . Тужилаштво би изгледа било јако задовољно да се случај оконча за неколико седмица и да веће крене у доношење пресуде. Али други, који мисле о целокупној оставштини овог трибунала, верују да има наде да ће Апелационо веће наћи праву меру да се Милошевићу досуди бранилац, али и да му се дозволи да задржи разумну меру контроле над процесом, тако да на крају, шта год био исход, кредибилитет овог суђења и ове установе може да издржи пробу времена."

Пише: Љиљана Смајловић
четвртак, 22 септембар 2011 12:08

(Председник Суда, Теодор Мерон, само је један у низу званичника и службеника Трибунала који са америчком амбасадом у Хагу деле своје утиске и прогнозе. У депеши је наведена и кратка размена коју је тужилац Најс имао са службеником амбасаде, ком се пожалио да му се чини да је одбрана "победила" у расправи о жалби поводом наметања браниоца. Утисак га, као што знамо, није преварио.)

У исто време, у Србији, у цивилном сектору који је овде ватрено подржавао рад Хашког суда, преовладавали су веома другачији тонови. Адвокат Срђа Поповић објавио је у листу "Данас" коментар у ком се подсмехивао идеји да Милошевић има право да се сам брани, проглашавајући његову дотадашњу одбрану "злоупотребом процесних овлашћења" и "држањем несувислих и бајатих политичких говора" "пред камерама". Поповић се нервирао што је Адвокатска комора Србије критиковала одлуку о наметању бранилаца, и узвикивао "Зар то сваком адвокату није јасно? Одуговлачење и саботирање поступка – није одбрана!" Његова једина примедба на одузимање Милошевићевог права на одбрану била је што му то право није још пре одузето зато што је "вређао и учеснике у поступку и достојанство суда".

Собел, као што смо видели, није делио Поповићеве утиске о делотворности Милошевићевог судског наступа, но депеше указују да је америчка амбасада повремено очајавала због неделотворности својих највећих савезника у судници – тужилаца. Собел насловљава једну од својих најдужих депеша (од чак три хиљаде речи) са "Тужилаштво шепало у завршници" (*Prosecution limps to close its case*). Жали се да су "водећи тужиоци и истражитељи са правним саветницима амбасаде поделили своје разочарање завршетком фазе доказивања оптужнице Милошевићу". Џефри Најс је рекао да је то била права "збрка" и да су протекле три седмице, за време којих је енергично тражио да се оптуженом саопшти ситуација са оболелим судијом Ричардом Мејом, за њега биле најтежи део суђења. Собел јавља да је тужилаштво било "самодеструктивно" у завршници и да су тужиоци више лизали ране из својих обрачуна него што су доказивали оптужницу. Џефри Најс је због унутрашњих битака, нарочито са Карлом дел Понте око тога има ли Тужилаштво етичку обавезу да обавести Милошевића о скорој оставци болесног судије Меја, очекивао да ће поднети оставку до краја овог дела суђења, али је после оставке Меја дошло до "детанта" између њега и главне тужитељице. Дел Понте је, са своје стране, службеницима америчке амбасаде рекла да је морала да "покаже Најсу ко је газда".

Дипломатске депеше из Хага – Милошевић у очима Америке

Пише: Љиљана Смајловић
четвртак, 22 септембар 2011 12:08

